

**Současné trendy ve světové fyzické geografii
aneb
jak si stojí česká fyzická geografie?
(hlavní teze příspěvku)**

Jan Hradecký

Katedra fyzické geografie a geoekologie, Přírodovědecká fakulta, Ostravská
univerzita v Ostravě, Chittussiho 10, 710 00 Ostrava, e-mail: jan.hradecky@osu.cz

Fyzická geografie urazila za poslední desetiletí značnou cestu směrem k vědní disciplíně, která je díky svému modernímu teoretickému a metodologickému aparátu srovnatelná s jinými přírodovědnými obory. Zatímco v české fyzické geografii jsme svědky „modernizace“ oboru až v několika posledních letech, ve vyspělých zemích sledujeme tento trend již delší dobu. Výjimečnost fyzické geografie tkví, mimo jiné, v poměrně širokém rozpětí dílčích fyzickogeografických disciplín. Příspěvek si proto neklade za cíl zmapovat všechny současné trendy v jednotlivých disciplínách, ale poukázat na ty, které jsou pro téměř všechny spojujícím prvkem, a to jak z hlediska ryze vědeckého, tak i směrem ke společnosti a k uplatnění poznatků v praxi.

Jedním z hlavních procesů nastoupených ve fyzické geografii je pokračující specializace, která je vyvažována i trendem široké interdisciplinární spolupráce při řešení celé řady komplexních badatelských problematik (viz dále). Bez hluboké znalosti velmi specifických problémů si lze jen těžko představit další rozvoj oboru. Proto i nadále představuje základní výzkum stěžejní platformu fyzickogeografických badatelských aktivit. Tento typ výzkumu dlouhodobě vykazuje vysokou míru exaktnosti, což pro českou fyzickou geografii vždy neplatilo. Souběžně se základním výzkumem postupuje ve vyspělých zemích i aplikace poznatků do praxe.

Významným proudem, který fyzickou geografii, resp. dílčí fyzickogeografické disciplíny ovlivnil a zásadně se promítl do badatelského směřování, je environmentální problematika současného světa. Zmínit můžeme především širokou problematiku globální změny klimatu, která se dnes rozhodně netýká pouze klimatologie, ale prostupuje prakticky všemi disciplínami, jež jsou tradiční součástí fyzickogeografického studia. Samostatnou kapitolu, i když často spojovanou s předchozí tematikou, představuje studium rizikových procesů v krajině (široká problematika přírodních rizik). Obě tato témata lze v současné době pokládat za stěžejní pro fyzické geography celého světa. Významným přínosem fyzickogeografického výzkumu je orientace na řešení paleogeografických a paleoenvironmentálních otázek a hledání odpovědí na současné „nerovnováhy“ v geosystémech v analýze dob minulých. Silně akcentována je především problematika podstaty fyzickogeografických procesů a jejich intenzity. Zajímavou problematikou jsou otázky dlouhodobého vývoje dílčích složek krajiny a výzkum role cyklů na fungování geosystémů. Znovu se objevují studie, které poukazují na význam procesů o vysoké intenzitě, ale zároveň dlouhé periodě opakování.

Rozvoj a dostupnost informačních technologií umožňuje široké uplatnění matematického a fyzikálního modelování. Tento trend je silně podporován i terénním výzkumem. Častým fenoménem je zakládání terénních stanic se stacionárním výzkumem a on-line sběrem dat. Velkým přínosem je využívání dat dálkového průzkumu Země, který umožnil jiný pohled na různé aspekty existence, fungování a struktury geosystémů a jejich dílčích složek. Kromě terénních

laboratoří se moderní fyzickogeografický výzkum orientuje na silnou podporu laboratorního výzkumu. Na mnoha moderních pracovištích vznikla celá paleta laboratoří - např. laboratoře orientované na numerické datování a geochemické aspekty prostředí, dendrochronologické a dendroklimatologické laboratoře, apod. Národní fyzickogeografické výzkumné týmy již po desítky let nezůstávají pouze v rámci hranic svých států, ale směřují své výzkumy do zahraničí. To je jeden z klíčových trendů globalizace ve fyzické geografii. Globalizační trend lze vysledovat i ve studované tematice, která se promítá do obsahu impaktovaných časopisů a témat světových kongresů. Velmi moderním směrem výzkumu několika posledních let je také orientace na kosmický výzkum (např. geomorfologický výzkum povrchu planet Sluneční soustavy).

Dílčí fyzickogeografické disciplíny zažívají v posledních letech, i s ohledem na důležitost výše uvedených témat pro společnost, značný rozmach i v rovině publikační. V prestižních nakladatelstvích narůstá počet impaktovaných časopisů s uvedeným zaměřením a lze vysledovat i růst impakt faktoru u řady z nich. Velmi důležitým počinem je vznik samostatného časopisu Nature Geoscience, který je od letošního roku již impaktovaným periodikem.

Zvláštní pozornost je v příspěvku věnována pozici české fyzické geografie v kontextu výše zmíněných trendů a zhodnocení její pozice při publikování v karentovaných časopisech.